

KORXONANING IQTISODIY XAVFSIZLIGIGA TA'SIR QILUVCHI ICHKI TAHDIDLAR: MOLIYAVIY NOTO'G'RI BOSHQARUV, SAMARASIZ OPERATSIYALAR VA INNOVATSION XAVFLAR

Yusupov Shavkat Ergash o'g'li
Toshkent Arxitektura-Qurilish
Universiteti talabasi

Annotatsiya

Ushbu maqolada korxonaning iqtisodiy xavfsizligiga ta'sir etuvchi ichki tahdidlar va ularning tarkibiy tuzilmalari hamda iqtisodiy xavfsizlik ko'rsatkichlari tavsiflangan. Darhaqiqat, bugungi iqtisodiy jadal rivojlanish sharoitida bunday xavflar va tahdidlarni chuqur tahlil qilib, o'rganilmasa, korxanalarning kelgusidagi faoliyatlarida bir qator hal qilib bo'lmas muammolari yuzaga kelish ehtimoli yuqori sanaladi. Bunday holatlarga olib keluvchi vaziyatlarga bee'tiborlik oqibatida kelib chiqishi mumkin bo'lgan omillarni o'z vaqtida to'g'irlash zarur hamda kerakli choralarni va tadbirlarni kechiktirmasdan qo'llash maqsadga muvofiq hisoblanadi.

Kalit so'zlar: korxonalar, iqtisodiy xavfsizlik, iqtisodiy tahdidlar, moliyaviy boshqaruv, operatsiyalar, innovatsion xavflar, xavfsizlik omillari, xavfsizlik ko'rsatkichlari.

Аннотация

В данной статье описываются внутренние угрозы, влияющие на экономическую безопасность предприятия, их структурные составляющие и показатели экономической безопасности. Действительно, в современных условиях быстрого экономического развития, если такие риски и угрозы не будут тщательно проанализированы и изучены, высока вероятность возникновения ряда неразрешимых проблем в дальнейшей деятельности предприятий. Необходимо своевременно корректировать факторы, которые могут возникнуть в результате невнимания к ситуациям, приводящим к таким ситуациям, и целесообразно применять необходимые меры и мероприятия без промедления.

Ключевые слова: предприятия, экономическая безопасность, экономические угрозы, финансовый менеджмент, операции, инновационные риски, факторы безопасности, показатели безопасности.

Abstract

This article describes the internal threats affecting the economic security of an enterprise, their structural components, and economic security indicators. Indeed, in today's conditions of rapid economic development, if such risks and threats are not thoroughly analyzed and studied, there is a high probability that a number of insoluble

problems will arise in the future activities of enterprises. It is necessary to timely correct the factors that may arise as a result of inattention to situations leading to such situations, and it is advisable to apply the necessary measures and events without delay.

Keywords: enterprises, economic security, economic threats, financial management, operations, innovative risks, security factors, security indicators.

Globalashuvning kuchayishi bilan iqtisodiy xavfsizlikning roli sezilarli darajada kuchaydi. Jahon moliyaviy inqirozi ushbu sohada samarali metodologiyalar orqali kompaniya va umumiy iqtisodiy rivojlanishga yordam beradigan mustahkam tizim zarurligini ko'rsatdi. Iqtisodiy xavfsizlik ikki darajada baholanadi: davlat xavfsizligiga tegishli makrodaraja va firma xavfsizligiga taalluqli mikro daraja¹. Biz ikkinchisini batafsilroq ko'rib chiqamiz, ammo, "korxonaning iqtisodiy xavfsizligi" atamasiga murojaat qilishdan oldin, biz "korxona" va "xavfsizlik" g'oyalarini o'rganamiz. "Korxona" atamasining keng e'tirof etilgan ta'rifi quyidagicha: Korxona – bu bevosita ishlab chiqarish faoliyati bilan shug'ullanuvchi xo'jalik yurituvchi sub'ektdir. Bu ta'rifda ishlab chiqarish jarayonida mehnat taqsimotidan kelib chiqadigan kooperatsiya omili yo'q. Kooperatsiya bizga korxonani tashkiliy va texnologik ob'ekt sifatida ko'rsatishga imkon beradi, shuning uchun uni tadbirkorlik sub'ekti sifatida tashkil etadi. Binobarin, ushbu atamaning yanada kengroq ma'nosini quyidagicha ifodalash mumkin: "korxona - ijtimoiy ishlab chiqarishda o'tkazgich vazifasini bajaradigan, ishlab chiqaruvchi kuchlar majmui bilan tavsiflangan va ichki mehnat taqsimotiga asoslangan hamkorlikni o'zida mujassam etgan iqtisodiy mustaqil xo'jalik yurituvchi sub'ektdir". Xavfsizlik sub'ektning tashqi muhit xususiyatlari va parametrlarini o'zgartirish ehtimoli minimal bo'lgan, belgilangan chegaradan pastga tushadigan sharti sifatida belgilanishi kerak. Yuqorida qayd etilgan qonun korxonaning iqtisodiy xavfsizligini belgilab bera olmaydi. Biz Oleinikovaning darsligidan atama beramiz. Muallif ushbu iborani quyidagicha ta'riflaydi: "korxonaning iqtisodiy xavfsizligi - bu tahdidlarni yumshatish, hozirgi va kelajakda barqaror faoliyatni ta'minlash uchun korporativ resurslardan optimal foydalanish sharti". Malamedov tadbirkorlik tuzilmasining iqtisodiy xavfsizligini uning muhim manfaatlarini ichki va tashqi tahdidlardan himoya qilish sifatida belgilaydi. Bu tadbirkorlik sub'ektini, jumladan, uning insoniy va intellektual resurslarini, axborot, texnologiya, kapital va foydani ixtisoslashtirilgan huquqiy, iqtisodiy, tashkiliy, axborot-texnik va ijtimoiy chora-tadbirlarning kompleks tizimi orqali himoya qilishni o'z ichiga oladi.

Iqtisodiy xavfsizlik deganda, beqarorlashtiruvchi o'zgaruvchilarga qaramay, o'zgaruvchan tashqi va ichki muhit o'rtasidagi muvozanatni saqlab qolgan holda korxonaga iqtisodiy operatsiyalarni amalga oshirish imkonini beradigan barqarorlik

¹ Nazarov, B. Korxona faoliyatining barqarorligi va xavfsizlik tizimi. Toshkent: Yangi asr avlodi, 2018. 112-bet.

holati tushuniladi. Tashkilotning iqtisodiy xavfsizligining muhim elementlariga moliyaviy mustaqillik, moliyaviy barqarorlik, rivojlanish qobiliyati, fondni yangilash va bozorni yaxshilash kiradi. Iqtisodiy xavfsizlikni ta'minlashda firma uchun qulay iqtisodiy natijalar yaratish va daromadlarni optimallashtirishga qaratilgan turli strategiyalar qo'llaniladi. Barcha muhim ko'rsatkichlar yoki potentsial xavflarni o'z ichiga olgan biznesning iqtisodiy xavfsizligini bashorat qilishda quyidagi fanlardan foydalaniladi: iqtisod, moliyaviy tahlil, huquqshunoslik, matematik statistika, informatika va ehtimollar nazariyasi. Korxonaning iqtisodiy xavfsizligini baholashda ushbu konsepsiyani tashkilotning har qanday atributlari, aktivlari parametrlari va atrof-muhitdagi o'zgarishlarning salbiy o'zgarishlar ehtimoli minimal bo'lgan, past xavfni ko'rsatadigan tashkilotning holati sifatida aniqlash juda muhimdir. Har bir firma xavfsizlik yoki xavf haqida alohida tushunchaga ega. U tashkilotning daromadlilik, to'lov qobiliyati va likvidlik ko'rsatkichlari kabi ko'plab baholashlardan olingan. Xavfsizlik hissi tashkilotni xavfsizlik choralari yaxshilashga yoki tahdid darajasi minimal bo'lsa, resurslarni muqobil maqsadlarga qayta taqsimlashga undaydi.

Iqtisodiy xavfsizlik mavzusi boshqa xavfsizlik choralari ajralib turadi. Ular quyidagilarni o'z ichiga olishi mumkin:

- tashkiliy tarkibiy bo'linmalar,
- xodimlar guruhlar,
- tashkilot aksiyadorlari,
- asosiy va aylanma mablag'lar,
- asosiy vositalarning yoshi,
- atrof-muhit sifati ko'rsatkichlari,
- asosiy vositalarni modernizatsiya qilish,
- investitsiya loyihalari portfelini rivojlantirish va
- texnologik taraqqiyot tezligi.

Kompaniyaning iqtisodiy xavfsizligi masalasini chuqur tahlil qilish uchun biz tahdid, zarar va xavfsizlik strategiyalari tushunchalarini ko'rib chiqamiz. Tahdid deganda xavfsizlik masalalariga salbiy ta'sir ko'rsatadigan tashkilotning tashqi yoki ichki muhitidagi o'zgarishlar tushuniladi. Tashkilotga etkazilgan zarar xavfsizlik ob'ekti sifatining noqulay o'zgarishi, uning qiymati yoki samaradorligining pasayishi yoki ob'ektning to'liq yo'qolishidir. Iqtisodiy xavfsizlik rejasi korxona faoliyati uchun qulay va barqaror xavfsizlik darajasini ta'minlashga qaratilgan eng muhim qarorlarga asoslanishi kerak. Iqtisodiy xavfsizlik rejasini shakllantirish uchun tashkilot faoliyatini belgilovchi yoki ta'sir qilishi mumkin bo'lgan barcha jihatlar ko'rib chiqiladi. Birlamchi omillar ekzogen va endogen elementlarni (tashqi va ichki) qamrab oladi. Ekzogen ta'sirlar iqtisodiy va siyosiy landshaftni, hukumatning moliyaviy siyosatini, moliya bozorining to'yinganligini, mehnat resurslarini, ishlab chiqarish va sotishni o'z ichiga oladi. Endogen elementlar tashkilotning kadrlar va iqtisodiy

siyosatini, moliyaviy mustaqillik va barqarorlikni ta'minlashni, kompaniyaning raqobatbardoshligini boshqarishni, mahsulot sifatini nazorat qilishni, marketingni, innovatsiyalarni va kutilmagan vaziyatlarni o'z ichiga oladi. Tashkilotlar odatda o'zlarining iqtisodiy xavfsizligini baholash uchun resurs-funksional metodologiyadan foydalanadilar. Ushbu yondashuvning kamchiliklari uning imkoniyatlaridir. Ammo muhim afzallik uning murakkabligidir, chunki u iqtisodiy xavfsizlikni va tashkilotning uzoq umr ko'rishini ta'minlash jarayonini belgilaydi va shu bilan tashkilotning butun hayoti davomida himoyani ta'minlaydi (natijalarni baholash va muammolarni hal qilish). Bu yondashuv iqtisodiy xavfsizlikka ta'sir etuvchi elementlar sifatida firmaning tashkiliy tuzilmasi, xodimlari, texnologiyasi, axborot muhiti, boshqaruvi, mulki va moliyasini ko'rib chiqadi. Har bir komponent firmaning iqtisodiy barqarorligini kafolatlaydi va shu bilan birga mumkin bo'lgan xavflar manbai bo'lib xizmat qiladi. Har bir jihatning xavfsizlik jarayonidagi hissasini baholash va uning firma umumiy xavf va tahdid darajasidagi nisbatini aniqlash juda muhimdir. Har bir omilning sifat jihatini korxonaning inson resurslariga, ya'ni xodimlarning malakasiga bog'liq. Samarali boshqaruv boshqaruvchi va uni nazorat qiluvchi direktorning malakasiga tayanadi; xuddi shunday, moliyaviy menejment va qimmatli qog'ozlar yoki loyihalarga investitsiyalar moliyachi yoki iqtisodchi tomonidan amalga oshiriladi, bu esa malakali moliyaviy boshqaruv jalb qilingan xodimlarning malakasiga bog'liqligini ko'rsatadi. Xodimlar bilan doimiy aloqada bo'lish juda muhim, chunki tashkilotning barqaror o'sishi, rivojlanish salohiyati va iqtisodiy xavfsizligi xodimlarning xabardorligi va malakasiga bog'liq. Bundan tashqari, korxonaning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlash tizimining asosiy vazifalari quyidagilardan iborat bo'lishi mumkin:

- korxona va uning xodimlarining qonuniy huquq va manfaatlarini himoya qilish;
- ma'lumotlarni tahlil qilish va tashkilot rivojlanishini prognozlash;
- korxona va uning xodimlari uchun mumkin bo'lgan tashqi xavfsizlik tahdidlarini tezkor aniqlash;
- raqobatchilarning iqtisodiy razvedka operatsiyalari orqali infiltratsiyaning oldini olish;
- noqonuniy maqsadlarda texnik hujumlarga qarshi kurashish;
- tijorat siri hisoblangan ma'lumotlarni himoya qilish;
- ob'ektlar va inshootlarning jismoniy va texnik xavfsizligi. Hudud va avtomobillar, boshqa narsalar qatorida².

Iqtisodiy xavfsizlikning asosiy omillari odatda tashqi va endogen deb tasniflanadi. Boshlang'ich omillarga iqtisodiy va siyosiy manzara, davlat byudjet siyosati, moliya bozorining to'yinganligi, mehnat resurslari, ishlab chiqarish vositalari va sotish

² Nishonov, R. Investitsion xavfsizlik va moliyaviy barqarorlik. Toshkent: Sharq, 2017. 168-bet.

bozorlari kiradi. Endogen elementlarga korxonaning kadrlar siyosati, iqtisodiy siyosati, moliyaviy mustaqilligi va barqarorligi, raqobatbardoshlikni boshqarish, marketing, innovatsiyalar va kutilmagan vaziyatlar kiradi.

Boshqa tasniflashda korxonaning iqtisodiy xavfsizligining quyidagi omillarini belgilaydi:

- tashkiliy tuzilma;
- kadrlar bo'limi;
- texnologik imkoniyatlar;
- innovatsiyalar;
- axborot muhiti;
- boshqaruv amaliyoti;
- mulkiy aktivlar;
- moliyaviy resurslar va boshqalar.

Bu omillar nafaqat korxonaning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashning tarkibiy qismlari, balki yuzaga kelishi mumkin bo'lgan xavf manbalari hamdir. Binobarin, ushbu muammoning har ikki tomonini hal qilishda yuqori boshqaruvni jalb qilish zarur. Shu bilan birga, tashkilotning umumiy xavf profilidagi har bir jihatning aniq vaznini va ularning iqtisodiy xavfsizlikni ta'minlash jarayonida rolini aniqlash juda muhimdir. Korxonani samarali boshqarish va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashga faqat yuqorida qayd etilgan jihatlarni nazorat qilish va ustuvorlik qilishning yaxlit tizimini yaratish orqali erishish mumkin. Masalan, xodimlarga nisbatan tashkilot rahbariyati vakolatlarni taqsimlashi va xodimlar o'rtasida mas'uliyat darajasini belgilashi kerak. Iqtisodiy xavfsizlikni ta'minlashning muhim jihati firma va uning bo'lajak xodimlarini boshqarishni o'z ichiga oladi. Korxonaning kelajagi rivojlanishiga uning xodimlarining bilimi va malakasi sezilarli darajada ta'sir qiladi. Demak, firmaning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashning hal qiluvchi omillari xavfsizlik parametrlariga ta'sir qiluvchi atrof-muhit elementlari (tashqi va ichki) to'plamini o'z ichiga oladi. Firmalar uchun ko'rsatkichlar tizimini yaratish iqtisodiy xavfsizlik tarkibiy qismlariga tahdidlarni tezda aniqlash va yumshatishning hal qiluvchi omilidir. Iqtisodiy xavfsizlik ko'rsatkichlari quyidagi mezonlarga javob beradigan tan olingan tartibga soluvchi atributlar va ko'rsatkichlardir:

- iqtisodiy xavfsizlikka tahdidlarni miqdoriy jihatdan ifodalash;
- pozitsiyadagi o'zgarishlarni tezda aniqlash imkonini beruvchi sezilarli xilma-xillik va sezgirlikni namoyish etish;
- yakka holda emas, balki birgalikda ko'rsatkichlar sifatida xizmat qilish.

Iqtisodiy xavfsizlik ko'rsatkichlarining toifalanishi

№	Ko'rsatkichlar toifalari	Toifalar mazmuni
----------	---------------------------------	-------------------------

1	Moliyaviy ko'rsatkichlar	likvidlik, operatsion faollik, moliyaviy barqarorlik, rentabellik va boshqa ko'rsatkichlarni tahlil qilishga yordam beradi.
2	Kontragent munosabatlari ko'rsatkichlari	ishlab chiqarish sifati koeffitsienti, bozor ulushi, mijozlarning sodiqlik indeksi va shunga o'xshash omillarni baholashni ta'minlaydi.
3	Ishlab chiqarish ko'rsatkichlari	ishlab chiqarish dinamikasini (turg'unlik, o'sish), kapital unumdorligini, innovatsiyalarga kiritilgan investitsiyalar hajmini, ishchi kuchi mavjudligini, asosiy fondlarning o'sish indeksini, nafaqaga chiqish darajasini bildiradi va uskunalardan foydalanish, ritm, ish hajmi va ishlab chiqarish rentabelligining tuzilishi va o'zaro bog'liqligini tahlil qiladi.
4	Ijtimoiy ko'rsatkichlar	xodimlarning aylanmasi darajasi, ish murakkabligining ishchi kuchining malakasiga mos kelishi, xodimlarning harakatchanligi, vaqtni yo'qotish, ish haqi bo'yicha qarzarlar va shunga o'xshash omillarni o'z ichiga oladi.

Mezon xavflarni va ularning ta'siridan kelib chiqadigan zararni baholash uchun asos bo'lib xizmat qiladi. Iqtisodiy xavfsizlik mezonlari ko'rsatkichlardan farqli o'laroq, miqdoriy va sifat ko'rsatkichlarini o'z ichiga olishi mumkin. Ular iqtisodiy xavfsizlik belgilari bilan ifodalanadi³. Chegara qiymatlari korxonaning iqtisodiy xavfsizligining odatiy holatiga mos keladigan chegaraviy qiymatlarni ifodalovchi aniq mezonlarni baholash uchun qo'llaniladi. Iqtisodiy xavfsizlikni baholash mezonlari resurs salohiyati va uning rivojlanish istiqbollari, resurslar, kapital va mehnatdan foydalanish samaradorligi, iqtisodiy raqobatbardoshlik, tashqi tahdidlarga chidamlilik va ijtimoiy ziddiyatlarni hal qilish imkoniyatlari kabi omillarni qamrab olishi mumkin. Korxonaning iqtisodiy xavfsizligini tahlil qilish uchun axborot manbalarining ikkita asosiy toifasi qo'llaniladi: buxgalteriya va buxgalteriya hisobi. Bular esa o'z navbatida buxgalteriya hisobi va hisobotini, statistik buxgalteriya hisobi va hisobotini, operativ buxgalteriya hisobi va hisobotini, shuningdek namunaviy ma'lumotlarni o'z ichiga olishi mumkin. Qo'shimcha hisob-kitob taqsimotiga quyidagilar kiradi:

- rasmiy hujjatlar (davlat qonunlari, hukumat qarorlari va boshqalar);
- iqtisodiy va huquqiy hujjatlar (shartnomalar, bitimlar, hakamlik va sud qarorlari);
- jamoaning umumiy yig'ilishlari qarorlari;
- raqobatchilar faoliyatiga oid materiallar;

³ Nosirov, H. Bank tizimida iqtisodiy xavfsizlik. Toshkent: Iqtisodiyot, 2019. 142-bet.

- texnik va texnologik hujjatlar (uskunalar pasportlari, texnik shartlar, mahsulot sifati);
- muayyan ish joylarida ishlab chiqarish sharoitlari bo'yicha ixtisoslashtirilgan tadqiqotlar materiallari (vaqt hisobi, suratga olish va boshqalar);
- boshqa manbalar.

SWOT tahlili iqtisodiy xavfsizlikni tashxislashning asosiy vositasi sifatida ta'kidlanishi kerak. Ushbu strategiyaning asosiy konsepsiyasi shundan iboratki, korxona tahdidlarini tashqi muhitning kuchli tomonlari bilan yumshatish mumkin. SWOT tahlili davomida ichki va tashqi muhit elementlarini juftlik bilan baholash amalga oshiriladi. Tahlil qilish tartibi quyidagicha:

- tashkilotning asosiy kuchli va zaif tomonlarini, shuningdek, tashqi tahdid va imkoniyatlarni qamrab oluvchi birlamchi matritsani yaratish;
- qo'shimcha matritsani ishlab chiqish — kogerent va qarama-qarshi juftlarni aniqlash;
- muvofiq juftliklarni baholash va strategik alternativalarini shakllantirish;
- o'zgarishlarga korxonaning ehtimoliy javobini aniqlash.

Yordamchi matritsani qurish jarayonida mos va qarama-qarshi elementlarning juftlari o'rnatiladi, bunda har bir kuchli element o'zining zaif hamkasbi bilan yonma-yon joylashgan. Iqtisodiy xavfsizlikni ta'minlash uchun qo'llaniladigan amaliy protseduralar korxonaning me'yoriy-huquqiy bazasi, xodimlarni rag'batlantirish, iqtisodiy rag'batlantirish strategiyalari, boshqaruvning ma'muriy yondashuvlari va boshqa turli xil taktikalarga asoslanadi. Mexanizm har qanday harakatning ketma-ketligini belgilaydigan tizim yoki asosni bildiradi. Tashkilotning iqtisodiy xavfsizligini kafolatlash tizimi bir necha bosqichlarni o'z ichiga oladi. Dastlabki bosqich, iqtisodiy xavfsizlik asoslarini yaratishni nazarda tutadi. Strategiyani shakllantirish, korxonani boshqarishning maqsadlari, funktsiyalari va usullarini belgilash, boshqaruv mavzusi va ob'ektini belgilash juda muhimdir. Ikkinchi bosqich, tashqi va ichki muhit elementlarini miqdoriy va sifat jihatidan tekshirishni o'z ichiga oladi. Korxonaning barqaror rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillarni o'rganish bilan bir qatorda korxonaning iqtisodiy xavfsizligiga xavflarni aniqlashdan iborat. Uchinchi bosqichda tanqidiy elementlar va xavflar, ularni tekshirilayotgan firmaning iqtisodiy xavfsizligiga ta'siri baholanadi. Ham tashqi, ham ichki tashkiliy elementlarni tahlil qilish orqali asosiy imkoniyatlar va risklar aniqlanadi, bu esa kompaniyaning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlash imkoniyatlarini ochib beradi. To'rtinchi bosqich, aniq ko'rsatkichlar to'plamini aniqlash orqali iqtisodiy xavfsizlikni tahlil qilish va baholashni o'z ichiga oladi. Oxirgi beshinchi bosqich boshqaruv qarorlari va takliflarini shakllantirishni, shuningdek boshqaruv tamoyillarini qayta ko'rib chiqishni o'z ichiga oladi. Ushbu tadbirlar turkumi barqaror rivojlanish bo'yicha samarali boshqaruv qarorlarini shakllantirishga yordam beradi. Qo'llab-quvvatlash mexanizmi

o'ziga xos xususiyatlarga ega: uning tarkibiy qismlarining dinamikligi va doimiy takomillashtirilishi, ularning samaradorligi, moslashuvchanligi va tashkilotning ichki va tashqi muhitiga javoban rivojlanish qobiliyatini baholash orqali ma'lum qilinadi. Korxonaning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashning tegishli tuzilmasi o'zaro bog'langan bir nechta bloklarni o'z ichiga oladi, ularning samarali hamkorligi kompaniyaga qoniqarli foyda olish imkonini beradi. Ushbu mexanizm quyidagi tarkibiy qismlarni o'z ichiga oladi:

- 1) iqtisodiy xavfsizlikka tahdidlarni aniqlash va yumshatish uchun korxona holatini doimiy va har tomonlama nazorat qilish;
- 2) ishlab chiqarish va iqtisodiy ko'rsatkichlar bo'yicha chegara qiymatlarini belgilash, ulardan chetga chiqish beqarorlik va ziddiyatlarga olib keladi;
- 3) tashqi va ichki tahdidlarni aniqlash va oldini olishda xavfsizlik xizmatlarining roli⁴.

Iqtisodiy xavfsizlikni kafolatlash texnikasi korporatsiya faoliyatining hal qiluvchi tarkibiy qismidir. U mudofaa, tartibga solish, ixtirochilik va ijtimoiy funktsiyalarni bajaradi. Himoya funktsiyasi operatsiyalar uchun ichki va tashqi xavflardan himoya qilishni o'z ichiga oladi va yetarli resurs imkoniyatlarini talab qiladi. Tartibga solish funktsiyasi korxona atrof-muhitini nazorat qilish bilan bog'liq. Bundan tashqari, muhim omillar ham tashqi, ham ichki biznes muhitining shartlaridir. Profilaktik funktsiya vaziyatlarni oldindan ko'rishga va tanqidiy inqiroz boshlanishining oldini olishga intiladi. Ushbu rolning bajarilishi iqtisodiy, texnologik va tashkiliy xarakterdagi ko'plab operatsiyalarning rivojlanishiga tayanadi. Xavf va tahdidlarni aniq prognoz qilish yuqori sifatli, yetarli, ishonchli va o'z vaqtida ma'lumotni talab qiladi. Innovatsiyalarni kafolatlash uchun, xavflarni bartaraf etish uchun yangi yechimlar va strategiyalarni ishlab chiqish va joriy etish zarur. Ijtimoiy funktsiya hamkorlikdagi va ijtimoiy talablarni bajarish orqali egasi va xodimlari uchun hayot sifatini optimallashtirish orqali tashkilotni ta'minlashga qaratilgan. Korxonaning faoliyati ko'p jihatdan uning yangi xavf-xatarlarga tezkorligi va to'g'ri javob berishiga bog'liq bo'lib, tashkilot uchun samarali iqtisodiy xavfsizlik tizimini yaratish zarurati tug'iladi. Firmalarning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlash har qanday kompaniya faoliyati uchun asosiy g'amxo'rlikdir. Barcha tashkilotlar ichki va tashqi xavf-xatarlarga duch keladi, ularni tezda aniqlash va bartaraf etish kerak. Tegishli strategiyani ishlab chiqish va maqsad va vazifalarni belgilash ushbu maqsadga erishishga yordam beradi. Shu bilan birga, tashkilotning iqtisodiy xavfsizligini tahlil qilish ko'rsatkichlarning aniq to'plamini tanlashni talab qiladi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

⁴ Norboyev, F. Korxonalarda xavfsizlik menejmenti. Toshkent: Universitet, 2021. 127-bet.

1. Nazarov, B. Korxona faoliyatining barqarorligi va xavfsizlik tizimi. Toshkent: Yangi asr avlodi, 2018. 112-bet.
2. Nishonov, R. Investitsion xavfsizlik va moliyaviy barqarorlik. Toshkent: Sharq, 2017. 168-bet.
3. Norboyev, F. Korxonalarda xavfsizlik menejmenti. Toshkent: Universitet, 2021. 127-bet.
4. Nosirov, H. Bank tizimida iqtisodiy xavfsizlik. Toshkent: Iqtisodiyot, 2019. 142-bet.

Internet resurslari:

1. www.economy.uz – iqtisodiyot va rivojlanishga oid ma'lumotlar.
2. <http://www.natlib.uz> – Milliy kutubxona resurslari.